

31 OKTOBER 1999

THEMA

Niet alleen je naaste, ook jezelf

Als je je eigen hart en ziel en verstand niet voedt met de liefde voor God, maar ondertussen wel alles overhebt voor je naaste, kun je opgebrand en uitgeblust raken.

LET OP: Voor de lezing uit Openbaring zie de opmerking op blz. 8.

MATTEÛS 25:1-13

De laatste grote redevoering van Jezus

Het verhaal van de tien meisjes en de bruidegom is een onderdeel van de vijfde en laatste redevoering van Jezus volgens het evangelie van Matteüs. In veel opzichten doet deze denken aan de eerste redevoering waarvan Matteüs bericht: de Bergrede (hoofdstuk 5-7). Om te beginnen geldt dat voor de plaats waar Jezus deze rede over de laatste dingen en de bijbehorende gelijkenissen houdt. Hij spreekt hem uit op de Olijfberg (24:3). Nog belangrijker zijn de inhoudelijke overeenkomsten. In de Bergrede sprak Jezus over de aard van zijn Koninkrijk, nu gaat het over de komst van dat Rijk. Want dat is de vraag van de leerlingen waarmee het allemaal begint: 'Zeg ons wanneer zal dat geschieden en wat is het teken van uw komst en van de voleinding der wereld?' Het valt op, wanneer je deze vraag

vergelijkt met de weergave bij Marcus (13:4) en Lucas (21:7), dat de voleinding der wereld hier nadrukkelijk is verbonden met 'de komst' van Jezus. Dat laatste ontbreekt bij Marcus en Lucas. Bij Matteüs wordt het einde van de wereld niet los gezien van de komst van Jezus Christus.

Vreemde bruiloft

De gang van zaken op het feest is niet bepaald vanzelfsprekend. Het is allerminst gebruikelijk dat een bruiloftsstoet pas midden in de nacht naar de bruiloftszaal toegaat. Ook de bitse en besliste afwijzing van de meisjes die niet zonder brandende lampen durfden aansluiten en dus wat later komen, is ongewoon hard. Het ergerlijke van het verhaal illustreert het probleem dat Jezus maar niet terug lijkt te willen komen. Het valt niet mee om het vuurtje brandend te houden. Zonder Hem, de bruidegom die uitblijft, is het stukken moeilijker.

In de nacht

De laatste redevoering wordt door Matteüs direct verbonden met het verhaal van Jezus' kruisiging (26:1). Dat betekent dat deze hoofdstukken op elkaar betrokken zijn en samen gelezen moeten worden. Het valt op dat sommige elementen terugkeren. Dat geldt hier met name het tijdstip van de gebeurtenissen: in de nacht. In hoofdstuk 26 is dat de

tijd van Jezus' eenzaamheid. In Getsemane laten drie leerlingen Hem alleen in zijn worsteling en is er één die Hem zelfs verraadt. In hoofdstuk 27 is het zelfs midden op de dag nacht, wanneer Jezus sterft, door God verlaten. Het waken van de meisjes in de gelijkenis is als het waken van de leerlingen. Het valt niet mee. Uiteindelijk erkent Jezus dat het blijkbaar teveel van hen is gevraagd: 'Slaap nu maar en rust' (26:45). Jezus zal zelf de eenzame nacht doorstaan, er in ondergaan, maar tenslotte, op het Paasfeest, weer aan het licht komen.

De lampen brandende

Hoe kan de gemeente, in afwachting van de komst van de Bruidegom, de lampen brandende houden? Er wordt van ons niet meer verwacht dan van de leerlingen. Alle meisjes vallen in slaap. Dat wordt ze niet kwalijk genomen. Je kunt ook niet altijd gespannen zitten wachten. Dan zou je overspannen raken. Als je op het moment dat het erop aankomt maar bij je positieven bent. Dat is niet het moment dat je wakker schrikt. Dat moment is niet later, maar nu. Je lamp gaat niet branden van de komst van Jezus 'als een lichtende bliksem' (24:27). Je brandstof moet je halen uit Gods Woord dat is 'als een lamp voor mijn voet en een licht op mijn pad' (Psalm 119:105).

Klaas Spronk

LITURGISCHE NOTITIES

Zevende zondag van de herfst

Zondag 31 oktober gaat vooraf aan Allerheiligen. Maarten Luther koos deze dag uit om via honderd stellingen aan een kerkdeur de discussie over misstanden in de kerk aan te wakkeren. Hij hoopte op veel reacties, omdat op Allerheiligen veel mensen naar de kerk gaan. Zijn oproep tot bezinning heeft raakvlakken met Jezus' verhaal over de wijze en dwaze meisjes. In de kerkstrijd die volgde wisten de verschillende partijen doorgaans

precies aan te wijzen wie er dwaas was en wie wijs. Wie de kerkelijke slagvelden overziet, zal voorzichtiger zijn geworden. Waar het om gaat bij alle strijd is of de hoofdzaak niet uit het oog wordt verloren. Volgens Psalm (van de zondag) 119 (vers 4-16) is die hoofdzaak verwoord in de wet. Deze wet is meer dan een opsomming van geboden. Het gaat om de innige relatie met God die eraan ten grondslag ligt. De lezing uit het Oude Testament is Spreuken 9 (over vrouwe wijsheid en vrouwe

dwaasheid), hierbij past Gezang 22. De tweedeling vinden we ook terug in de doorgaande lezing uit Openbaring 14. Geschikte liederen: Gezang 109 (lied van de zondag), Gezang 273, uit *Zingend Geloven II*, lied 203 (Boekencentrum), uit *deel VI*, lied 106-108. Bij de lezing uit Matteüs: Gezang 63, 262 en 295.

Suggesties kinderliederen: Alles wordt Nieuw I, lied 23 (NZV), Zingen in de tijd, lied 47 (Kok).

Klaas Spronk

7 NOVEMBER 1999

THEMA

Je gaven gebruiken

Na de oproep tot waken (zondag 31 oktober), komt nu de aanmaning tot werken. Bij de tien meisjes ging het om wat ze al of niet hadden meegenomen, bij de slaven gaat het om wat ze doen met wat ze krijgen toevertrouwd.

LET OP: Voor de lezing uit *Openbaring* zie de opmerking op blz. 8.

MATTEUS 25:14-30

De gave

De heer die vertrekt naar onbekende verten moet groot vertrouwen hebben in zijn slaven. Als hij ook maar even getwijfeld had aan hun eerlijkheid of kundigheid, had hij zijn rijkdom wel aan de bankiers in bewaring gegeven, een mogelijkheid die hij later zelf aan de derde slaaf voorhoudt.

Wie deze gelijkenis leest tegen de achtergrond van de hierna verhaalde gebeurtenissen kan dit vergelijken met de opdracht die Jezus geeft aan zijn leerlingen voordat Hij uit hun midden vertrekt (28:16-20). Hij zegt hun dat Hem alle macht in hemel en op aarde is gegeven, en legt vervolgens het lot van zijn gemeente in hun handen. Zij moeten er nu op uit gaan, het evangelie verkondigen en een gemeente stichten. Al in een eerder zendingsbevel, in hoofdstuk 10, heeft Jezus aangegeven dat Hij zijn macht in de handen van zijn volgelingen legt. Een ongelooflijk grote schat. Je kunt je afvragen of dat wel verantwoord is.

Wat er nu precies is bedoeld met die talenten wordt in het midden

gelaten. Men zou hier kunnen denken aan 'de rijke schat van wijsheid die God ons schonk in zijn woord' (Gezang 326). Men zou dan ook de getallen extra betekenis kunnen geven, zoals Tom Naastepad heel voorzichtig suggereert in *Acht gelijkenissen, verklaring van een bijbelgedeelte* (Kok). De vijf talenten zouden kunnen verwijzen naar de vijf boeken van Mozes: het begin van Gods weg met Israël. De twee naar de Profeten en Geschriften. Het ene talent zou men kunnen zien als een verwijzing naar 'de ene Heer die zichzelf openbaart als de Tora in levende lijve, als de Wet en de Profeten in onontwijkbare gestalte: de Christus. De man die het ene talent ontvangt, is dan het geslacht in Israël tot hetwelk Jezus is gekomen en dat Hem niet heeft aangenomen. Je zou ook kunnen zeggen dat je die Ene niet kunt begripen zonder de overlevering van de twee en de vijf, die uitleggen waar het in Hem om gaat.

Zaaien en maaien

De derde slaaf, die niets weet te beginnen met het ene talent, verwijt zijn heer bij zijn thuiskomst dat hij oneerlijk is. Hij doet dat met een bekende spreuk (vergelijk Job 31:8 en Johannes 4:37): 'U maait waar u niet gezaaid hebt.' Aan zoiets wil hij niet meedoen. Daarom is hij niet gaan zaaien. Daarmee doet hij tekort aan zijn heer, aan zijn gave en aan zichzelf. We weten inmiddels hoe royaal die heer is. De twee andere slaven heeft hij ruim beloond. Ze krijgen het dubbele van wat ze hebben verdiend en mogen zelfs deelnemen aan het feest van de heer. Dat betekent in feite dat ze

geen slaven meer zijn. De heer verwacht ook niet meer van zijn slaven dan ze konden opbrengen. Hij heeft ze belast 'naar hun bekwaamheid (letterlijk: kracht).' Hun grootste verdienste was dat ze het aandurfden om wat met hun schat te doen.

De eerste is het meest enthousiast: hij gaat 'terstond' aan de gang. De tweede volgt hem na. De derde is het bangst. De kracht waar het hier om gaat is vertrouwen. De eerste slaaf is niet slimmer of handiger dan de tweede. In beide gevallen gaat het om de verdubbeling van hun schat. Dat wat ze in handen hebben gekregen werkt door. Als het de ruimte maar krijgt. Het is een voorrecht als je zoiets moois meekrijgt. Dat ontgaat de derde slaaf. Hij heeft immers zijn schat in de grond gestopt. Zijn heer had groter vertrouwen in hem dan hij in zichzelf heeft. Hij mocht medewerker zijn, maar werd tegenwerker.

De buitenste duisternis

Het oordeel van de heer liegt er niet om. Deze woorden aan het slot van de gelijkenis komen op nog vijf andere plaatsen voor bij Matteüs, zoals in 13:42, waar ook het beeld van het zaaien en maaien wordt gebruikt. Het zijn harde woorden, maar ze worden niet zomaar gesproken. Ze zijn gericht tot mensen die Jezus hebben leren kennen als de Messias die is gekomen om licht te brengen en die zelf de diepe duisternis heeft doorstaan. Geween en tandengeknars hoort bij mensen die beter weten, die willens en wetens de grote schat die God in hun handen legt versmaden.

Klaas Spronk

LITURGISCHE NOTITIES

Achtste zondag van de herfst

Men noemt deze zondag ook wel: 'eerste zondag van de Voleinding'. De lezing uit het evangelie helpt ons om het moeilijke onderwerp van het einde der tijden te zien in het juiste perspectief. Het gaat niet om een dreigende, onbe-

kende toekomst, maar om de wederkomst van de ons bekende Heer. Het gaat niet om zaken die buiten ons bereik liggen, maar om de mogelijkheden ons in handen gegeven. De lezing uit Jesaja 48:17-21 sluit hier mooi bij aan. Psalm (van de zondag) 85 benadrukt de

hoop op een goede toekomst dankzij God. Lied van de zondag Gezang 279 benadrukt dat we de God die naar ons toekomt kennen via Jezus Christus. Andere geschikte liederen zijn: Gezang 63, 320 en 326. Uit *Zingend Geloven IV*, lied 1 (Boekencentrum).

Klaas Spronk

14 NOVEMBER 1999

THEMA

Waar kun je Hem vinden?

Wat eerder in gelijkenissen werd aangeduid wordt nu zonder omwegen omschreven: de komst van de Zoon des Mensen. Waaruit blijkt nu of men heeft gewaakt (zoals de wijze meisjes) en gewerkt (zoals de goede slaven)?

LET OP: Voor de lezing uit Openbaring zie de opmerking op blz. 8 en de liturgische notities.

MATTEUS 25:31-46

Twee werelden

In het eerste vers worden we geconfronteerd met een hemelse wereld: de Zoon des Mensen verschijnt in goddelijke waardigheid en neemt zijn verheven plaats in. Er voltrekt zich een groots gebeuren: alle volken verschijnen voor zijn troon. Een nauwelijks voorstelbare massale vertoning. Vervolgens, bij het uitspreken van het oordeel, is dan echter sprake van allerlei doodgewone aardse tafereel: een mens die honger lijdt, een zieke, een gevangene in de gevangenis, een vreemdeling zoekend naar onderdak. Hier komen twee werelden samen. Ze lijken ver van elkaar af te staan, maar ze hebben alles met elkaar te maken. Het gaat Jezus uiteindelijk niet om hogere zaken, maar om deze wereld die Gods wereld is of liever: moet worden. Jezus vraagt niet om de juiste belijdenis of de zuiverste Godgeleerdheid. Hier telt maar één inzicht: belijden is doen. We staan hier opnieuw (zie 31 oktober) dicht bij de Bergrede: 'Niet

een ieder die tot Mij zegt: Here, Here, zal het Koninkrijk der hemelen binnengaan, maar wie doet de wil van mijn Vader, die in de hemelen is' (7:21). Zo wordt aan doodgewone dingen van het dagelijks leven diepte gegeven. Dit sluit aan bij profetische kritiek zoals we die kennen van Jesaja. Volgens Jesaja 1:10-20 moet God niets hebben van vroomheid van mensen die niet de handen uit de mouwen willen steken. Nog duidelijker is de parallel met Jesaja 58:6-8. God is niet gediend van het vasten als religieus handelen. Liever heeft Hij dat men voor de hongerige het brood breekt, de arme zwerver onderdak biedt en de naakte kleedt.

Ook het beeld van de scheiding van de kudde is ontleend aan de profetie, namelijk aan Ezechiël 34:17-22. In dat hoofdstuk is sprake van God die zijn volk behoedt zoals een goede herder zijn schapen. Vervolgens wordt ook van die schapen zelf verwacht dat ze goed met elkaar omgaan: het verloren zoeken, de gewonde verbinden en de zieke versterken.

Twee oordelen

Het positieve en het negatieve oordeel lijken veel op elkaar. Op enkele punten zijn er echter belangrijke verschillen. In de aanhef op de woorden tot de schapen, dat wil zeggen tot de mensen die in hun daden hebben laten zien dat zij Jezus als hun Heer erkennen, is sprake van 'de Koning'. Bij het antwoord op hun verbaasde vraag komt deze titel nog eens terug. In het gesprek met de bokken komt de titel niet meer terug. Bij hun

handelen hebben zij zich niet door Jezus als hun Heer laten leiden. Bij het oordeel wordt die titel achterwege gelaten. Zijn koningschap was er niet op gericht om mensen te veroordelen, maar juist om ze aan het licht te brengen.

Een tweede verschil betreft de manier waarop de beloning wordt aangeduid. De schapen, 'gezegenden van mijn Vader', wacht het Koninkrijk dat hen 'bereid is van de grondlegging der wereld af.' De vervloekte bokken worden verworpen naar het eeuwige vuur 'dat voor de duivel en zijn engelen bereid is.'

Het Koninkrijk wordt hier aangeduid als onderdeel van de goede, gezegende schepping. De hel is van een andere orde: een noodmaatregel. Hier wordt God ook verder niet genoemd. Het eeuwige vuur is niet iets waarvoor God in principe (van de grondlegging af) heeft gekozen. Heel duidelijk wordt dit hierna verteld over Jezus die zich een weg baant door een grenzenloze straf naar eeuwig leven.

Kijk eens om je heen!

De hoorder wordt niet uitgenodigd om naar boven, naar de hemel, of naar de toekomst, de wederkomst, te kijken. Hij/zij wordt opgeroepen om met nieuwe ogen naar de eigen wereld te kijken en dan vooral naar de mensen die je over het hoofd ziet. Men moet deze tekst naast die van de zaligsprekingen (Matteüs 5) leggen. Daar maakt Jezus duidelijk dat zijn Koninkrijk is bedoeld voor wie klein is en klein wordt gemaakt. Nu voegt Hij er aan toe: ook voor wie naar hen omziet.

Klaas Spronk

LITURGISCHE NOTITIES

Negende zondag van de herfst

Op deze zondag ligt de nadruk op de verwachting van het oordeel. Hierbij past Ezechiël 34:11-17. De doorgaande lezing is uit Openbaring 6 met dreigende woorden over 'de grote dag' van de toorn van God en van het Lam. In het visioen van Openbaring gaat het om zaken die ver van ons af lijken

te staan. De lezing uit het evangelie helpt ons om met beide benen op de grond te blijven staan. Het is niet de bedoeling om verlamd van schrik toe te kijken naar het onvermijdelijke. Het gaat erom de moed te vinden om te doen wat je hand vindt om te doen. Psalm (van de zondag) 9 bezingt God als rechter, die opkomt voor de arme. Ook Ge-

zang 280 (lied van de zondag) noemt God rechter. Andere liederen zijn Psalm 107, Gezang 344 en lied 226 uit Geroepen om te zingen (Narratio). Een passend kyriëlied is lied 40 uit Zingen Geloven III (Boekencentrum).

Klaas Spronk

21 NOVEMBER 1999

THEMA

Geen paniek!

Het is alsof je de krant leest: aardbevingen, vlucht, verwoestingen en gruweldaden door mensen. Zo dichtbij is nog altijd de inhoud van Matteüs 24. Maar als troost zijn er temidden van alle puinhopen twee hoopvolle berichten: geen paniek!

LET OP: Voor de lezing uit Openbaring zie de opmerking op blz. 8 en de liturgische notities.

MATTEÛS 24:14-35

De komst van de Mensenzoon

In Matteüs 24 wordt ons een apocalyptisch visioen geschilderd: dreigende beelden met veel geweld en weinig zekerheid; zelfs de hemellichamen raken van slag. Het heeft raakvlakken met de vele science fiction-achtige rampenfilms volgepropt met special effects en met de daaraan verwante computerspelletjes. In die films loopt het meestal goed af door heldhaftig ingrijpen van sterke of slimme mensen. Met enige oefening zijn die spelletjes ook nog wel naar de hand te zetten. Daarin verschillen ze van de 'echte' apocalyptiek, want daar is er geen houden aan: het einde is onafwendbaar. Toch is het geen pessimistische lectuur. De visioenen zijn er niet op gericht om mensen bang te maken. Ze zijn bedoeld om bange mensen te bemoedigen. Dat hun wereld er aan gaat, weten ze al. Het bemoedigende is dat er in die ondergang iemand opstaat die zich niet mee laat sleuren, als een rots in de bran-

ding, waarop misschien weer wat nieuws gebouwd kan worden. Temidden van alle oorlogen, onderdrukking, misleiding en duistere tekenen gaat het in Matteüs 24 ook om de aankondiging van de komst van de Mensenzoon. De goede verstaander wordt daarmee herinnerd aan de aankondiging van de komst 'met de wolken van de hemel van iemand gelijk een mensenzoon' met een eeuwige heerschappij over alle volken (Daniël 7:13-14).

Het einde

In vers 14 is sprake van 'het einde'. Het in het Grieks gebruikte woord (telos) betekent ook 'doel'. Daarmee krijgt de uitspraak dat het einde is gekomen, meteen al een andere lading. Het gaat hier niet om het einde, maar om het doel dat is bereikt. Dat betekent dat de dingen niet zomaar gebeuren, maar dat er een zin achter zit. Het gestelde doel wordt uiteindelijk ook verwezenlijkt. Dat stemt hoopvol, temidden van alle sombere berichten. Wat dit doel en deze bedoeling met de wereld is, wordt verwoord in het evangelie van het Koninkrijk. Het einde en de verkondiging van dat evangelie over de hele wereld zijn met elkaar verbonden. Daaruit heeft men wel afgeleid dat de wederkomst bespoedigd zou kunnen worden door het stimuleren van wereldwijde zending. Het is de vraag of Matteüs dat hier beoogt (vergelijk vers 36). Het is wel zeker dat in vers 14 een verband bestaat met het zendingsbevel aan het slot van zijn evangelie: 'Maakt alle volken tot mijn discipelen ... Ik ben met u al de dagen tot aan de voleinding der wereld.' Dit maakt duidelijk dat de aankondiging van

barre tijden er niet toe mag verleiden om bij de pakken neer te gaan zitten. Zij moet juist stimuleren tot de verkondiging van het evangelie van het Koninkrijk. Het laatste woord (vergelijk vers 35) is aan God die in Jezus Christus vasthoudt aan wat Hij begonnen is. Heel belangrijk is ook het feit dat het gaat om alle volken. Juist in tijden van nood kan men ertoe neigen zich terug te trekken in de eigen, veilige groep en zich af te zetten tegen de ander.

Jezus gaat ons voor

De rede over de laatste dingen mag niet los worden gezien van het verhaal over Jezus' laatste dagen in Jeruzalem. De gebeurtenissen rondom Jezus' veroordeling en dood laten zien dat deze 'laatste' dingen toen al begonnen. Jezus wordt zelf overgeleverd aan verdrukking en dood (vergelijk vers 9). Zijn dood gaat gepaard met een aardbeving (27:51, vergelijk 24:8). De twijfel over zijn messiasschap is aangeduid in de aankondiging van valse profeten en Christussen (vers 11 en 24). Maar ook zijn opstanding wordt aangekondigd. Die wordt eveneens begeleid door een aardbeving (28:2) en door een engel als een bliksem (vergelijk vers 27). Zo kondigt Jezus niet slechts moeiten en moeilijke tijden aan, maar Hij maakt ze mee. Zo zal Hij, zoals toegezegd in het genoemde zendingsbevel, met zijn volgelingen zijn. Hij blijft erbij tot het einde, tot het doel is bereikt. En dat is niet de duistere stilte. Het einde is het woord waarmee alles ook begon. Het mooie is dat dit woord ook nu klinkt en doorwerkt.

Klaas Spronk

LITURGISCHE NOTITIES

Tiende zondag van de herfst

Op de laatste zondag van het kerkelijk jaar staan we stil bij de vraag wat er op het laatst met onze wereld en met onszelf zal gebeuren. De lezingen uit Daniël 12 en Openbaring 17 komen uit

een tijd dat men sterk het gevoel had dat de wereld aan het instorten was. De hoop komt naar voren dat het laatste woord aan God is en dat de kwaadaardige machthebbers aan het kortste eind zullen trekken. Psalm (van de zondag)

50 bezingt Gods macht die tijd en goden te boven gaat. Lied van de zondag Gezang 260 bezingt het komende rijk van God als een hemels Jeruzalem. Andere liederen bij deze zondag zijn Gezang 129, 298 en 337.

Klaas Spronk